

5-May, 2026-yil

**RAQAMLI TA’LIM VA SUN’IY INTELLEKT VOSITALARI TA’SIRIDA
O’ZBEK TALABALARI NUTQIDA INGLIZCHA KOD-ALMASHISHNING
PRAGMATIK VA DISKURSIV XUSUSIYATLARI**

Ibraximova Maftuna Safarali qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Angren fakulteti

Ingliz tili fani stajyor o'qituvchisi

Email: akhmatovamaftuna737@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli ta’lim muhiti va sun’iy intellekt (SI) vositalarining keng qo’llanilishi natijasida o’zbek talabalari nutqida kuzatilayotgan inglizcha kod-almashish hodisasining pragmatik va diskursiv xususiyatlari tahlil qilinadi. So’nggi yillarda onlayn ta’lim platformalari, sun’iy intellektga asoslangan til o’rganish dasturlari, virtual yordamchilar hamda ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi talabalarning kundalik muloqotiga sezilarli ta’sir ko’rsatmoqda. Natijada ingliz tiliga oid so’zlar, terminlar va iboralar o’zbek nutqiga faol kirib kelib, turli kommunikativ vazifalarni bajarmoqda. Tadqiqotda kod-almashishning pragmatik funksiyalari, jumladan, ta’kidlash, identifikatsiya, guruh birdamligini ifodalash, mavzuni aniqlashtirish va kommunikativ samaradorlikni ta’minlashdagi roli yoritiladi. Shuningdek, diskursiv jihatdan inglizcha birliklarning akademik va raqamli muloqotdagi qo’llanishi ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari inglizcha kod-almashishning zamonaviy talaba nutqining ajralmas qismiga aylanayotganini ko’rsatadi.

Kalit so’zlar: kod-almashish, pragmatika, diskurs, sun’iy intellekt, raqamli ta’lim, o’zbek talabalari, ingliz tili, bilingvizm, kommunikatsiya, til kontakti.

Globalashuv, raqamlashtirish va sun’iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi zamonaviy jamiyatda til va kommunikatsiya jarayonlariga sezilarli ta’sir ko’rsatmoqda. Ayniqsa, oliy ta’lim tizimida raqamli platformalar va sun’iy intellekt vositalarining keng qo’llanilishi talabalarning til amaliyotida yangi tendensiyalarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda talabalar ChatGPT, Grammarly, Duolingo, Google Translate, Microsoft Copilot kabi vositalardan nafaqat ta’lim maqsadlarida, balki kundalik muloqot va axborot izlash jarayonida ham faol foydalanmoqda.

Bunday muhitda ingliz tili xalqaro ilm-fan, texnologiya va internet kommunikatsiyasining asosiy vositalaridan biri sifatida talaba nutqiga chuqur kirib bormoqda. Natijada o’zbek va ingliz tillari o’rtasidagi kod-almashish hodisasi keng tarqalib, yangi pragmatik va diskursiv funksiyalarni bajarmoqda.

Kod-almashish tushunchasi va uning zamonaviy talqinlari. Kod-almashish (code-switching) ikki yoki undan ortiq til birliklarining bir muloqot jarayonida almashib qo’llanishidir. Sotsiolingvistika nuqtai nazaridan bu hodisa bilingv yoki multilingv shaxslarning tabiiy kommunikativ strategiyasi hisoblanadi.

An’anaviy tadqiqotlarda kod-almashish asosan ko’p tilli jamiyatlarda kuzatiladigan lingvistik hodisa sifatida talqin qilingan bo’lsa, zamonaviy tadqiqotlarda u kommunikativ maqsadlarni amalga oshiruvchi pragmatik vosita sifatida baholanmoqda. Raqamli kommunikatsiya sharoitida esa kod-almashish foydalanuvchilarning ijtimoiy identifikatsiyasi, bilim darajasi va kasbiy yo’nalishini namoyon etuvchi diskursiv strategiyaga aylanmoqda.

Raqamli ta’lim va sun’iy intellektning til amaliyotiga ta’siri. Raqamli ta’lim platformalarining rivojlanishi natijasida talabalar ingliz tilidagi kontent bilan muntazam aloqada bo’lmoqda. Coursera, edX, Udemy, Khan Academy kabi platformalardagi kurslarning katta qismi ingliz tilida taqdim etiladi.

Sun’iy intellekt vositalari ham til o’rganish va akademik faoliyatda muhim rol o’ynamoqda. Talabalar ko’pincha quyidagi inglizcha terminlardan foydalanadilar:

- prompt
- feedback
- chatbot
- AI tools
- machine learning
- dataset
- update
- online course
- assignment
- presentation

Masalan: "Bugungi assignment uchun ChatGPTdan feedback oldim."

"Datasetni analiz qilishda AI tool juda yordam berdi."

Bu misollarda inglizcha terminlar o’zbek sintaktik tizimiga moslashgan holda qo’llanilgan.

Inglizcha kod-almashishning pragmatik xususiyatlari. Ta’kidlash funksiyasi

Talabalar ayrim fikrlarni kuchaytirish yoki alohida urg’ulash uchun inglizcha birliklardan foydalanadilar.

Misol: "Bu loyiha juda muhim, deadline‘ni o’tkazib yubormaslik kerak."

Bu yerda deadline so’zi vazifaning dolzarbligini ta’kidlashga xizmat qilmoqda.

Kommunikativ iqtisod prinsipi. Ba’zi inglizcha terminlar o’zbekcha muqobillariga nisbatan qisqa va qulay hisoblanadi.

Misol: "Men file‘ni upload qilib yubordim."

"Meeting ertaga soat 10 da bo’ladi."

Bu holat kommunikativ samaradorlikni oshiradi.

Guruh identifikatsiyasi. Kod-almashish ma’lum akademik yoki professional guruhga mansublikni ifodalash vositasi ham hisoblanadi.

Masalan, IT yoki marketing yo’nalishida tahsil olayotgan talabalar orasida inglizcha terminlar ko’proq qo’llaniladi:

"Bugun startup pitching bo’yicha workshop bo’ldi."

Bunday nutq usuli guruh ichidagi birdamlikni mustahkamlaydi.

5-May, 2026-yil

Nufuz va zamonaviylikni ifodalash. Ingliz tili ko’pincha innovatsiya va xalqaro imkoniyatlar bilan bog’lanadi. Shu sababli talabalar inglizcha birliklardan foydalanish orqali o’zlarini zamonaviy va global dunyo bilan integratsiyalashgan shaxs sifatida namoyon qiladilar.

Inglizcha kod-almashishning diskursiv xususiyatlari. Akademik diskursdagi qo’llanishi

Raqamli ta’lim jarayonida talabalar ilmiy va akademik terminologiyani ko’pincha asl inglizcha shaklda qo’llaydilar.

Misollar:

- research methodology
- literature review
- data analysis
- academic writing
- peer review

Masalan: "Research methodology qismida quantitative approach tanlangan."

Bu holatda inglizcha birliklar ilmiy diskursning tarkibiy elementi sifatida namoyon bo’ladi.

Onlayn diskursdagi qo’llanishi. Ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlarda inglizcha kod-almashish ayniqsa faol kuzatiladi.

Misollar: "Postni share qilib qo’ying."

"Commentlarda yaxshi feedbacklar qoldiribdi."

"Story juda aesthetic chiqibdi."

Onlayn diskursda inglizcha birliklar axborot uzatish tezligini oshiradi hamda global internet madaniyatining ta’sirini aks ettiradi.

Sun’iy intellekt bilan bog’liq diskurs. SI vositalari bilan ishlash jarayonida inglizcha terminlar deyarli standart birliklarga aylangan.

Masalan: "Promptni to’g’ri yozsangiz, natija ancha yaxshi chiqadi." "Chatbot javoblarini fact-check qilish kerak."

Bu terminlar SI bilan bog’liq kommunikativ diskursning muhim tarkibiy qismini tashkil etadi.

Kod-almashishning ijobiy va salbiy jihatlari. Ijobiy jihatlar

- Xalqaro terminologiyani tez o’zlashtirish imkonini beradi.
- Akademik va professional kommunikatsiyani yengillashtiradi.
- Global axborot makoniga integratsiyani kuchaytiradi.
- Talabalarning ingliz tilidagi kompetensiyasini rivojlantiradi.

Salbiy jihatlar

- O’zbekcha muqobillarning faol qo’llanishi kamayishi mumkin.
- Nutqda ortiqcha aralashuv til me’yorlariga ta’sir ko’rsatishi ehtimoli mavjud.
- Ingliz tilini yaxshi bilmaydigan suhbatdoshlar uchun kommunikativ to’siqlar yuzaga kelishi mumkin.

Shu sababli kod-almashishdan maqsadga muvofiq va kommunikativ vaziyatga mos ravishda foydalanish muhimdir.

Xulosa. Raqamli ta‘lim va sun‘iy intellekt vositalarining rivojlanishi o‘zbek talabalari nutqida inglizcha kod-almashishning faollashishiga olib kelmoqda. Inglizcha birliklar nafaqat yangi terminologiyani ifodalash, balki ta‘kidlash, identifikatsiya, guruh birdamligini yaratish va kommunikativ samaradorlikni ta‘minlash kabi pragmatik vazifalarni ham bajaradi. Diskursiv jihatdan esa ular akademik, raqamli va sun‘iy intellekt bilan bog‘liq muloqotning ajralmas qismiga aylanmoqda. Ushbu jarayon zamonaviy til rivojlanishining tabiiy natijasi bo‘lib, o‘zbek tilining yangi kommunikativ sharoitlarga moslashayotganini ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Crystal, D. (2003). *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Gumperz, J. J. (1982). *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Holmes, J., & Wilson, N. (2022). *An Introduction to Sociolinguistics*. London: Routledge.
4. Myers-Scotton, C. (1993). *Social Motivations for Codeswitching: Evidence from Africa*. Oxford: Oxford University Press.
5. Poplack, S. (1980). Sometimes I'll Start a Sentence in Spanish y Termino en Español: Toward a Typology of Code-Switching. *Linguistics*, 18(7–8), 581–618.
6. Wardhaugh, R., & Fuller, J. M. (2021). *An Introduction to Sociolinguistics*. Wiley-Blackwell.
7. Wei, L. (2018). Translanguaging as a Practical Theory of Language. *Applied Linguistics*, 39(1), 9–30.
8. Yusupov, U. K. (2019). The Role of English in Contemporary Uzbek Society. *International Journal of Linguistics and Communication*, 7(1), 22–30.
9. Mahmudov, N. M. (2020). *O‘zbekistonda ko‘p tillilik va til siyosati masalalari*. Toshkent.
10. Safarov, Sh. (2019). *Pragmatika*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.